

**РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД
ЗА СОЦИЈАЛНУ ЗАШТИТУ**

**ДОМСКИ СМЕШТАЈ У СИСТЕМУ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ У
РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ У 2025. ГОДИНИ**

Септембар, 2026. године

Садржај

1. УВОД.....	3
1.1 Сврха и делокруг извештаја	3
1.2 Методолошки оквир	4
1.2.1 Извори података и јединице посматрања	4
1.2.2 Нормативна основа услуге домског смештаја	5
1.2.3 Методолошке претпоставке и ограничења	6
2. ПОДАЦИ О УСТАНОВАМА ЗА СМЕШТАЈ КОРИСНИКА - ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ	7
2.1 Број и врста установа	7
2.2 Динамика развоја (2015-2025)	8
2.3 Искоришћеност капацитета	10
3. КОРИСНИЦИ УСТАНОВА ЗА ДОМСКИ СМЕШТАЈ	11
3.1 Старосна и полна структура корисника домског смештаја	12
3.1.1. Заштита деце: Позитивни трендови и системске ранљивости	12
3.1.2 Млади на прелазу ка самосталности	13
3.1.3 Одрасли системских недоследности: Одрасли и старији корисници	14
3.1.4 Родна анализа: Од традиционалних улога до старења у систему	14
3.2 Корисници са сметњама у развоју и инвалидитетом	15
3.3 Корисници према процењеном степену подршке	17
3.4 Трајање смештаја, дужина боравка	19
3.5 Динамика пријема и новопримљени корисници у 2025. години	21
3.6 Разлози и структура престанка услуге смештаја	22
4. АДЕКВАТНОСТ КАДРОВСКИХ КАПАЦИТЕТА У ОДНОСУ НА ПРОФИЛ И ПОТРЕБЕ КОРИСНИКА	23
5. ЗАКЉУЧАК СА ПРЕПОРУКАМА	26
5.1 Општи закључак	26
5.2 Резиме системских изазова	28
5.3 Стратешке препоруке за реформу система	28

1. УВОД

Домски смештај представља једну од основних услуга у систему социјалне заштите Републике Србије, намењену корисницима којима није могуће обезбедити адекватну подршку у оквиру породице или заједнице. Као облик институционалне бриге, домски смештај подлеже посебним нормативним и стручним стандардима, а његова улога, доступност и квалитет директно утичу на живот и добробит корисника. У светлу процеса деинституционализације и преласка ка услугама у заједници, праћење стања у овој области добија све већи значај.

Овај извештај пружа свеобухватан преглед домског смештаја у Србији за 2025. годину, уз анализу дугорочних трендова, капацитета установа, карактеристика корисника и нормативног оквира у коме се услуга реализује.

1.1 Сврха и делокруг извештаја

Извештај о домском смештају у систему социјалне заштите у Републици Србији за 2025. годину резултат је истраживања које спроводи Републички завод за социјалну заштиту (РЗСЗ), у оквиру процеса праћења и извештавања, а на основу Закона о званичној статистици и Одлуке о програму званичне статистике¹. Републички завод за социјалну заштиту као одговорни произвођач статистике социјалне заштите² израђује методологију, прикупља и обрађује податке и израђује извештаје за праћење система социјалне заштите. Истраживање је засновано на административним подацима, док је периодика истраживања годишња, применом упитника РЗСЗ као извештајног метода.

Сврха извештаја је да обезбеди систематичан, поуздан и упоредив увид у стање, обим, структуру и динамику развоја услуге домског смештаја, као и да подржи планирање, доношење политика и унапређење квалитета у систему социјалне заштите.

Општи циљ извештаја је да се кроз анализу административних података добијених од установа за домски смештај, прикаже обим, структура и динамика ове услуге у контексту националног система социјалне заштите, уз осврт на промене у дужем временском периоду (2015–2025), ради праћења ефеката реформи, унапређења квалитета и бољег разумевања развојних потреба система социјалне заштите.

У том оквиру, извештај има следеће специфичне циљеве:

- да утврди опште карактеристике установа за домски смештај, укључујући врсту, број, капацитете, људске ресурсе;

¹ Одлука о Програму званичне статистике у периоду од 2021. до 2025. године (Сл. гласник РС, бр. 03/2021.), Закон о званичној статистици (Сл. гласник РС, бр. бр. 104/09)

² Одлука о Програму званичне статистике у периоду од 2021. до 2025. године (Сл. гласник РС, бр. 03/2021.), Закон о званичној статистици (Сл. гласник РС, бр. бр. 104/09)

- да анализира структуру и број корисника, према типу установе, корисничким групама и другим релевантним обележјима;
- да прикаже трендове развоја установа у периоду 2015–2025, са посебним освртом на разлике између јавног и општег³ сектора;
- да идентификује и анализира развојне обрасце у мрежи установа домског смештаја, са посебним освртом на експанзију општег сектора за одрасле и старије као одраз демографских и тржишних кретања, као и на смањену искоришћеност капацитета установа за децу и младе у контексту деинституционализације и преласка ка услугама у заједници;
- да допринесе унапређењу процеса мониторинга, евалуације и стратешког планирања у систему социјалне заштите кроз употребу званичних статистичких података.

Извештај је структуриран у три тематске целине које пружају увид у функционисање домског смештаја у систему социјалне заштите. У првом делу приказане су опште карактеристике установа које пружају услугу домског смештаја, укључујући укупан број установа, њихову географску распоређеност, врсте установа, смештајне капацитете, као и податке о људским ресурсима, односно броју и структури запослених. Други део извештаја посвећен је структури и карактеристикама корисника приказаних према различитим дисагрегацијама. У трећем делу извештаја дати су закључци и препоруке за унапређење система, засновани на уоченим трендовима и изазовима у функционисању домског смештаја у Републици Србији.

1.2 Методолошки оквир

Извештај је заснован на методолошком оквиру усклађеном са стандардима званичне статистике и аналитичким потребама система социјалне заштите у Републици Србији. Предмет анализе је услуга домског смештаја у 2025. години, капацитет, обухват, просторна распоређеност, као и структурне карактеристике корисника и ангажованих људских ресурса.

1.2.1 Извори података и јединице посматрања

Основу за израду извештаја чине административни подаци прикупљени путем *Годишњег упитника о раду установа социјалне заштите (Упитник СЗ-ДС)*. Ово истраживање, на годишњем нивоу, спроводи Републички завод за социјалну заштиту

³ **Општи сектор** обухвата све правне и физичке субјекте који делују ван јавног сектора, односно чији оснивач није Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе. Овај сектор обухвата организације које пружају услуге или обављају делатности од јавног интереса на некомерцијалној или комерцијалној основи, укључујући удружења грађана, привредна друштва, предузетнике и друге облике организовања регистроване у складу са законом.

(РЗСЗ) у складу са Законом о социјалној заштити и Законом о званичној статистици. Закон предвиђа обавезу извештавања за све регистроване и лиценциране установе које пружају услугу домског смештаја.

Јединице посматрања су установе за смештај корисника, класификоване према:

- врсти установе и типу корисника,
- сектору оснивања (јавни и општи сектор),
- територијалној и регионалној припадности,
- осталим релевантним функционалним карактеристикама.

Прикупљање података реализовано је путем електронског система за извештавање, уз примену унапред дефинисаних логичких валидација и контролних механизма квалитета података. Приказани подаци односе се на 2025. годину, док се ради сагледавања развојне динамике и трендова врши упоредна анализа за период од 2015. до 2025. године. За обраду, статистичку анализу и контекстуализацију података било је задужено Одељење за истраживање РЗСЗ.

1.2.2. Нормативна основа услуге домског смештаја

Домски смештај је, у складу са Законом о социјалној заштити, дефинисан као привремен облик заштите који се обезбеђује када друге услуге и облици подршке у примарном окружењу или заједници нису доступни или нису довољни⁴.

Нормативни оквир ове услуге поставља прецизна временска и статусна ограничења:

- **Малолетна лица:** Смештај се одређује на период до 6 месеци уз сагласност надлежног министарства, а свако евентуално продужење подлеже редовном преиспитивању и посебној процени.
- **Деца млађа од три године:** За ову корисничку групу важи режим посебне заштите⁵ — смештај у установи се обезбеђује само изузетно и не може трајати дуже од два месеца, осим у случајевима када постоји посебна сагласност надлежног министарства.
- **Пунолетна лица:** Смештај се примарно признаје на период до 12 месеци, уз информисани пристанак и поштовање воље корисника. Продужење услуге захтева формалну одлуку са детаљним образложењем оправданости, за период не дужи од 12 месеци.

Основни циљ нормативног постављања услуге јесте њена привременост и усмереност ка преласку на мање рестриктивне облике заштите. Смештај малолетника примењује се

⁴ Закон о социјалној заштити, Сл. гласник РС", бр. 24/2011

⁵ Члан 52 Закона о социјалној заштити, "Сл. гласник РС", бр. 24/2011

искључиво као последња опција (*ultima ratio*), а престаје чим се стекну услови за алтернативни смештај у заједници.

Оваква оријентација директно произилази из стратешких докумената⁶ и међународних конвенција, пре свега Конвенције о правима особа са инвалидитетом, која као кључни циљ истиче „унапређивање, заштиту и осигуравање пуног и једнаког уживања свих људских права и основних слобода особа са инвалидитетом, укључујући и право на живот у заједници”⁷.

Коришћење услуге смештаја⁸ престаје одлуком надлежног центра за социјални рад, односно пружаоца услуге, и то:

1. обезбеђивањем услова за подршку за живот у заједници,
2. на захтев корисника (без обзира на степен пословне способности) односно његовог законског заступника⁹,
3. у случају смрти корисника.

Минимални стандарди домског смештаја дефинисани су *Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите*. Испуњеност ових стандарда (који обухватају захтеве у погледу локације, простора, опреме, организације, кадра, као и процеса планирања и реализације услуге) представља основни услов за добијање лиценце. Право на лиценцу има организација регистрована у складу са законом која најмање две године успешно пружа услуге, а лиценцу издаје надлежно министарство на период од шест година¹⁰.

1.2.3 Методолошке претпоставке и ограничења

Анализа и интерпретација података у извештају спроведена је узимањем у обзир специфичних методолошких оквира и ограничења:

- **Регулаторни оквир:** Специфичности примене временских ограничења смештаја, узрасне категоризације и имплементације процеса деинституционализације.

⁶ Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период 2022–2026. године, „Службени гласник РС”, број 12 од 1. фебруара 2022.

⁷ Члан 1. Закона о потврђивању Конвенција о правима особа са инвалидитетом, "Службени гласник РС"-Међународни уговори", број 42/09.

⁸ Члан 18 Закон о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштите, „Службени гласник РС”, бр. 126/2021 од 23.12.2021.

⁹ Кориснику може престати коришћење услуге смештаја и на образложени предлог пружаоца услуге, када је о смештају одлучивао надлежни центар за социјални рад, у случајевима повреде правила понашања и организације живота код пружаоца услуге, прописаних општим актима пружаоца услуге, у складу са законом.

¹⁰ Члан 178 Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

- **Квалитет административних података:** Потенцијална одступања или неусаглашености у извештавању појединачних установа (недостајући или непотпуни подаци за одређене варијабле).
- **Ограниченост квалитативних увида:** Административни извори примарно пружају квантитативне показатеље, док су дубински подаци о индивидуалним плановима подршке и задовољству корисника квалитетом услуга обухваћени у ограниченој мери.

Сви презентовани резултати се интерпретирају кроз призму наведених ограничења, као и у контексту важећих стратешких праваца развоја система социјалне заштите у Републици Србији.

2. ПОДАЦИ О УСТАНОВАМА ЗА СМЕШТАЈ КОРИСНИКА - ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

2.1 Број и врста установа

Установе социјалне заштите које пружају услуге домског смештаја оснивају се као установе за децу и младе или као установе за одрасле и старије¹¹. Уредбом о мрежи установа социјалне заштите¹² ближе се уређују просторни распоред и делатност установа, њихови капацитети и групе корисника.

У 2025. години у Републици Србији су укупно 332 установе за смештај корисника и то:

- Установе за децу и младе без родитељског старања – 10 установа (3%)
- Установе за децу и младе са сметњама у развоју – 6 установа (1,8%)
- Установе за васпитање деце и омладине - 3 установе (0,9%)
- Установе за одрасле са инвалидитетом – 16 установа (4,8%)
- Установе за одрасле и старије - јавни сектор (41 установа или 12,3%) и општи сектор (256 установа или 77,2%)¹³.

Највећа концентрација установа за смештај је у Београдском региону (48,2%), а затим у Војводини, док су у остала два региона капацитети знатно скромнији. У Београду и Војводини бележи се најдинамичнији развој када је у питању број установа, посебно установа за одрасле и старије из општег сектора (Табела 1).

¹¹ Члан 63 Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

¹² Мрежу установа социјалне заштите доноси Влада Републике Србије, "Службени гласник РС", бр. 16 од 7. марта 2012, 12 од 5. фебруара 2013.

¹³ РЗСЗ користи класификацију установа према циљним групама корисника јер класификација у Уредби о мрежи установа није погодна у аналитичке сврхе.

Табела 1. Установе за домски смештај према врсти установа и региону, 2025.

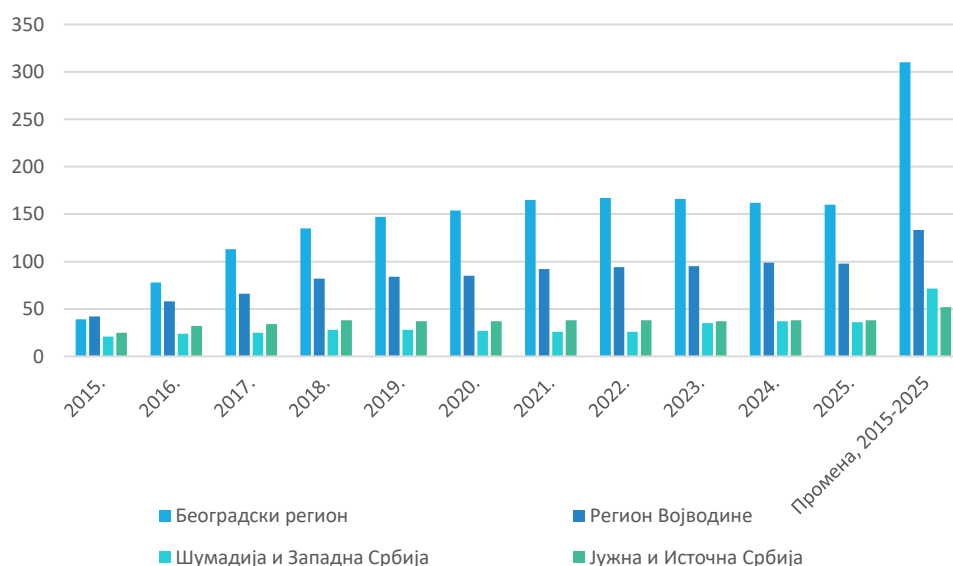
Врста установа	УКУПНО	Регион			
		Београдски	Војводина	Шумадија и Западна Србија	Јужна и Источна Србија
УКУПНО	332	160	98	36	38
Установе за децу и младе без родитељског старања	10	1	4	2	3
Установе за децу и младе са сметњама у развоју	6	2	2	1	1
Установе за васпитање деце и омладине	3	1	0	0	2
Установе за одрасле са инвалидитетом	16	1	6	4	5
Установе за одрасле и старије - јавни сектор	41	3	16	12	10
Установе за одрасле и старије - општи сектор	256	152	70	17	17

Извор: РЗСЗ - Годишњи извештаји о раду установа за смештај у систему социјалне заштите, Уредба о мрежи установа социјалне заштите, РЗС – Административно територијална подела РС

2.2 Динамика развоја (2015-2025)

У периоду 2015–2025, број установа је повећан са 127 на 332, што представља раст од 161,4%. Најинтензивнији раст догодио се у периоду 2015-2018, када је број установа више него удвостручен (Графикон 1).

Графикон 1. Укупан број установа за домски смештај према регионима, 2015 – 2025.

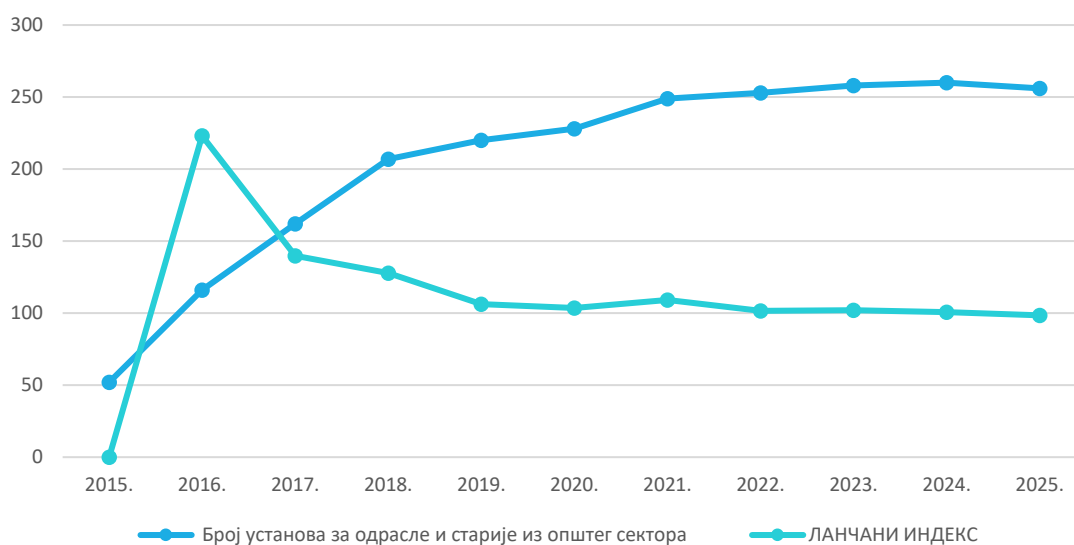

Извор: РЗСЗ - Годишњи извештаји о раду установа за смештај у систему СЗ, Уредба о мрежи установа социјалне заштите, РЗС – Административно територијална подела РС

Забележени раст броја установа домског смештаја највећим делом је последица развоја општег сектора за одрасле и старије:

- Број установа у општем сектору порастао је са 52 (2015) на 256 (2025) или за 392,3%.
- Најинтензивнији раст забележен је у почетним годинама посматраног периода. Већ 2016. године број установа повећан је на 116, што је више него двоструко у односу на 2015. годину, док је до 2018. године број установа достигао 207, односно био готово четири пута већи него на почетку посматраног периода (Базни индекс).
- Највећи скок забележен је између 2015. и 2016. године, када је ланчани индекс износио 223,1%. У наредним годинама раст је постепено успорен, па су се вредности ланчаног индекса углавном кретале у распону од око 100% до 109% (Графикон 2).
- У периоду од 2021. до 2024. године број установа наставио је да расте, али знатно умеренијим темпом – са 249 у 2021. на 260 у 2024. години. У 2025. години, међутим, забележено је благо смањење броја установа, на 256, што одговара ланчаном индексу од 98,5%, представља пад од 1,5% у односу на претходну годину и може указивати на стабилизацију, односно достизање релативно високог нивоа развијености мреже установа у општем сектору.

Графикон 2. Установе за одрасле и старије из општег сектора, 2015 - 2025., ланчани индекс

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај у систему СЗ, Уредба о мрежи установа социјалне заштите

Континуиран и убрзан раст броја установа за одрасле и старије, посебно у општем сектору условљен је са једне стране порастом потреба за смештајем услед демографских промена и старења становништва, а са друге стране је последица профитабилности ове делатности. Иако је овакав развој подржан Законом о социјалној заштити¹⁴ који

¹⁴ Закон о социјалној заштити, Сл. гласник РС“, бр. 24/2011

предвиђа мешовит систем услуга (јавни и општи сектор) уз поштовање стандарда квалитета и лиценцирање пружаоца услуга, он ипак одражава недовољност капацитета јавног сектора у форми ванинституционалних услуга за старију популацију. Насупрот томе, мали број установа за децу и младе, као и установа за особе са инвалидитетом, у складу је са стратешким циљевима система социјалне заштите, који инсистира на процесу деинституционализације и развоју услуга у заједници.

2.3 Искоришћеност капацитета

Просечна попуњеност капацитета свих домова за смештај у 2025. години износи 88,2%, што је на нивоу претходне године када је попуњеност износила 87%.

Најнижи степен искоришћености забележен је у установама за децу и младе без родитељског старања (56,1%) и установама за васпитање деце и омладине (47,4%), док су установе за децу и младе са сметњама у развоју (91,4%), установе за одрасле са инвалидитетом (90,3%) и установе за одрасле и старије у јавном сектору (91,7%) високо попуњене. Установе за одрасле и старије у општем сектору имају 86,7% искоришћених капацитета (Графикон 3).

Ниска попуњеност капацитета у установама за децу без родитељског старања последица је деинституционализације, уз планирану трансформацију у центре за децу и породицу.

Графикон 3. Искоришћеност капацитета домског смештаја према врсти установа, 2025., %

Извор: РЗСЗ - Годишњи извештаји о раду установа за смештај у систему социјалне заштите, Уредба о мрежи установа социјалне заштите

3. КОРИСНИЦИ УСТАНОВА ЗА ДОМСКИ СМЕШТАЈ

У 2025. години у установама за домски смештај у Србији на смештају је укупно 23.752 особе.

Посматрано према старосној структури, домски смештај је континуирано усмерен ка збрињавању најстарије популације. **Старије особе** чине убедљиво највећи удео - 71,2% свих корисника (16.919 особа). Следе **одрасла лица** са 24,2% (5.760), док **деца** са 2,7% (630) и **млади** са 1,9% (443) представљају најмање заступљене категорије на резиденцијалном смештају.

Према врсти установа, капацитети су примарно концентрисани у сектору за заштиту одраслих и старијих (Табела 2):

- **Установе за одрасле и старије** (јавни и општи сектор заједно) збрињавају готово три четвртине свих корисника – 74,9% односно 17.778 лица (у јавном 8.260, а у општем 9.518 корисника).
- **Установе за одрасле са инвалидитетом** обухватају 16,7% популације на смештају (3.962 особе).
- **Установе за децу и младе са сметњама у развоју** збрињавају 5,8% корисника (1.386 лица).
- **Установе за децу и младе без родитељског старања** збрињавају 2,4% (571 корисник).
- **Установе за васпитање деце и младих** учествују са свега 0,2% (55 корисника).

Табела 2. Број корисника домског смештаја према врсти установа, 2025.

Врста установа	Укупно	Деца	Млади	Одрасли	Старији
УКУПНО	23.752	630	443	5.760	16.919
Установе за децу и младе без родитељског старања	571	441	119	11	0
Установе за децу и младе са сметњама у развоју	1386	135	270	939	42
Установе за васпитање деце и омладине	55	54	1	0	0
Установе за одрасле са инвалидитетом	3.962	0	53	3.052	857
Установе за одрасле и старије - јавни сектор	8.260	0	0	1.154	7.106
Установе за одрасле и старије - општи сектор	9.518	0	0	604	8.914

Извор: Годишњи извештаји о раду установа за смештај у систему социјалне заштите

Регионална распрострањеност корисника домског смештаја указује на изражену територијалну неравномерност. Половина укупног броја корисника концентрисана је у два региона: **Региону Војводине** (7.818 корисника) и **Београдском региону** (7.786 корисника). У региону **Шумадије и Западне Србије** на смештају је 4.266 лица, док је у региону **Јужне и Источне Србије** забележен најмањи број — 3.600 корисника (Графикон 6).

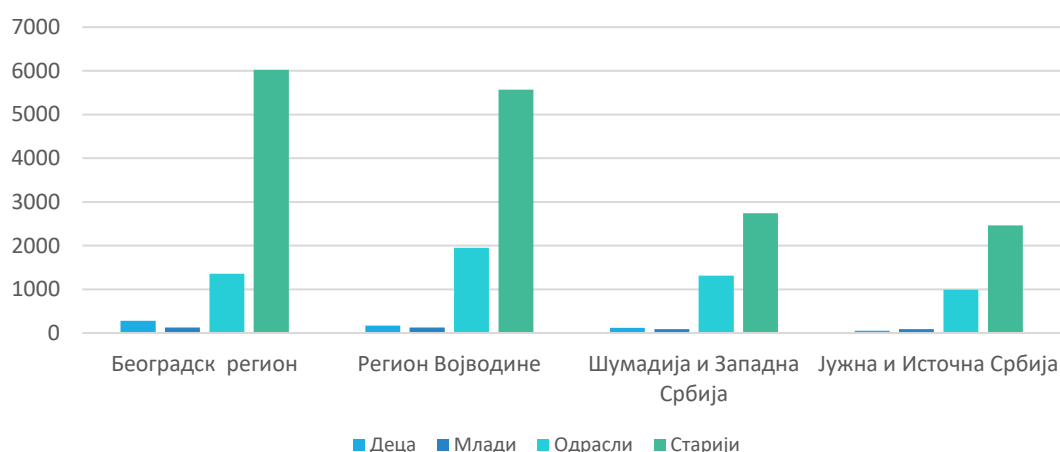
Посматрано у односу на укупан број становника, степен обухвата популације домским смештајем највиши је у Београдском региону и Војводини, где износи по 0,5%.

Посебно је изражена специфична регионална концентрација **старијих корисника**:

- **Београдски регион** предњачи са 6.024 старија лица на смештају, што је последица високе урбанизације, веће демографске густине и динамичног развоја установа у општем сектору.
- **Обухват старије популације (удео у укупном броју старијих становника региона):**
 - Београдски регион: **1,7%**
 - Регион Војводине: **1,4%**
 - Регион Јужне и Источне Србије: **0,7%**
 - Регион Шумадије и Западне Србије: **0,6%**

Наведени показатељи потврђују да су развијеност мреже услуга и избор сектора смештаја у директној корелацији са степеном урбанизације и економском развијеношћу региона.

Графикон 4. Број корисника домског смештаја према регионима, 2025.

Извор: РЗСЗ - Годишњи извештаји о раду установа за смештај у систему социјалне заштите, РЗС Административно територијална подела РС

3.1 Старосна и полна структура корисника домског смештаја

3.1.1. Заштита деце: Позитивни трендови и системске рањивости

У 2025. години на домском смештају боравило је укупно 630 деце, што чини свега **2,7%** укупног броја свих корисника у систему. Највећи удео деце налази се у установама за децу без родитељског старања — 441 дете (70%), док је у установама за децу и младе са сметњама у развоју смештено 135 деце, односно 21,4% од укупног броја деце на смештају.

Овако низак удео деце наставак је континуираног позитивног тренда превенције институционализације у најранијем узрасту:

- **Међународни контекст:** Са стопом од **50 деце на домском смештају** (на 100.000 деце у општој популацији), Србија се налази међу земљама са најнижом стопом у Европи и бележи резултат значајно испод просека региона ЕУ и ЦИС (где просечна стопа износи 216,7)¹⁵. Оваква кретања су у директној сагласности са међународним стандардима о приоритету одрастања деце у породичном окружењу.
- **Изазов најмлађег узраста:** Упркос позитивним укупним показатељима, податак о **25 деце млађе од три године** на смештају у 2025. години указује на критичну тачку система и опомиње на неопходност континуираног јачања система ране интервенције и подршке биолошкој породици у ризику, уз интензивнија улагања у развој специјализованог и ургентног хранитељства.

3.1.2. Млади на прелазу ка самосталности

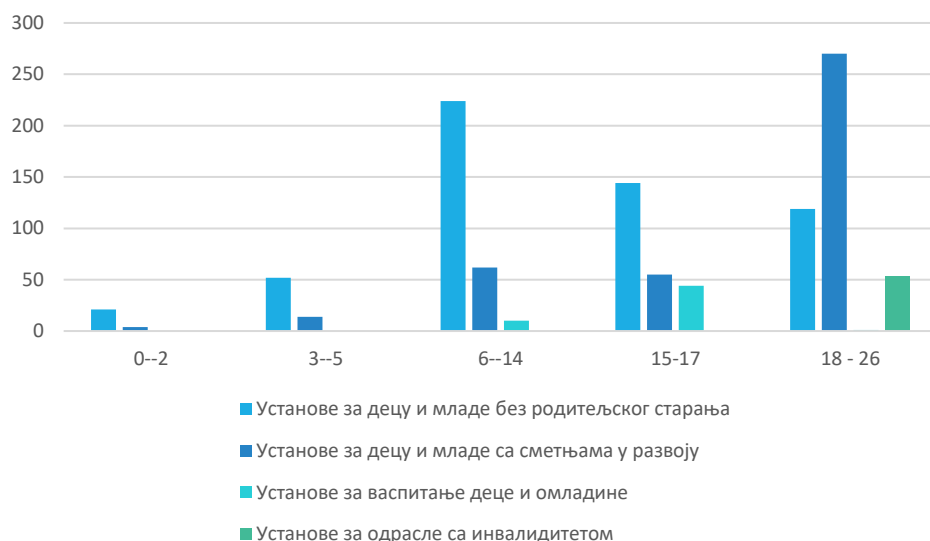
Категорија младих у 2025. години обухвата 443 корисника, односно **1,9%** укупног броја лица на смештају. Међутим, с обзиром на специфичност ове транзиционе групе, посебну аналитичку пажњу захтева податак о **53 младе особе смештене у установама за одрасле са инвалидитетом**. Присуство младих у установама за одрасле представља вишегодишњи тренд који указује на озбиљне системске препреке у процесу њиховог осамостаљивања. Иако су националне стратегије, попут Стратегије деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници¹⁶, као и Закон о социјалној заштити¹⁷, јасно усмерене ка смањењу институционалног збрињавања и развоју услуга у заједници, спровођење ових мера у пракси је и даље споро. Услед неразвијености локалних услуга у заједници (попут становања уз подршку, личног пратиоца и програма за запошљавање), млади по стицању пунолетства и даље остају у истим или прелазе у установе за одрасле, чиме директно улазе у ризик од дуготрајне институционализације и трајне социјалне искључености (Графикон 5).

¹⁵ Извор: TransMONEE database, за 2025. годину

¹⁶ Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период 2022–2026. године, „Службени гласник РС“, број 12 од 1. фебруара 2022.

¹⁷ "Сл. гласник РС", бр. 24/2011

Графикон 5. Број деце и младих на домском смештају према врсти установа и старости, 2025.

Извор: РЗСЗ - Годишњи извештаји о раду установа за смештај у систему социјалне заштите

3.1.3. Одраслост системских недоследности: Одрасли и старији корисници

У категорији одраслих и старијих бележе се два најизраженија системска тренда у домену домског смештаја:

- **Експанзија општег сектора код старијих:** За збрињавање најстарије популације доминантно се профилише **општи сектор**, који са 8.914 корисника превазилази капацитете јавног сектора (7.106 лица).
- **Проблем одраслих у дечјим домовима:** У установама за децу и младе са сметњама у развоју бележи се високо присуство одраслих лица — чак **939 особа**, што чини чак **67,7%** укупног корисничког капацитета ових установа. Ови подаци показују да су установе које су изворно пројектоване за децу и младе у пракси постале доминантно установе за дуготрајни смештај одраслих са сметњама у развоју, што подвлачи алармантну потребу за развојем услуга у заједници намењених овој корисничкој групи.

3.1.4. Родна анализа: Од традиционалних улога до старења у систему

Подаци за 2025. годину показују да **жене чине 62,3% свих корисника домског смештаја**, (14.806, наспрам 8.946 мушкараца). Иако је однос релативно стабилан током последње деценије, **крива родне неравнотеже расте са годинама** (Графикон 6).

- У установама за децу и младе, дечаци су заступљенији (што одражава већу учесталост развојних сметњи код мушког пола).
- Међу старијим корисницима (преко 65 година), **жене чине преко 75% популације на смештају**.

Социјални и родни контекст старења: Доминација жена у домовима није само

демографска, већ економска и структурна. Жене су током живота најчешће примарни пружаоци неге у породичном окружењу — брину о деци, болеснима и старијим члановима. Када саме остаре, уколико су удовице (дужи животни век жена), са мањом пензијом (због прекинуте каријере) и без породичне мреже која би у старачком добу преузела бригу о њима, жене у касним годинама остају без подршке у заједници и чешће се упућују на домски смештај.

Ови налази потврђују да организација и развој услуга домског смештаја захтевају **родно осетљив приступ**. Потребно је профилисати капацитете тако да одговарају специфичним здравственим, палијативним и психосоцијалним потребама старијих жена, али истовремено развијати и локалне услуге подршке (помоћ у кући, дневни боравци) како домски смештај не би био једини избор у дубокој старости.

Графикон 6. Полна структура корисника домског смештаја, 2015 – 2025.

Извор: РЗСЗ - Годишњи извештаји о раду установа за смештај у систему социјалне заштите

3.2 Корисници са сметњама у развоју и инвалидитетом

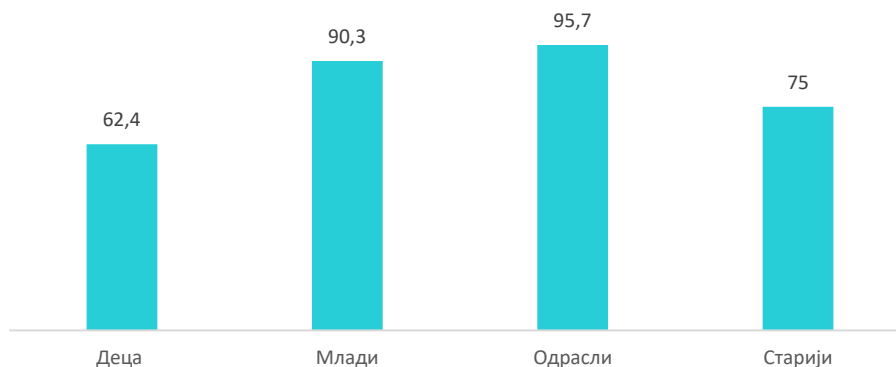
Особе са инвалидитетом и сметњама у развоју чине убедљиву већину свих лица на домском смештају — у 2025. години чак **80% укупне корисничке популације** у систему социјалне заштите има неки облик инвалидитета или сметњи у развоју.

Анализа према **старосној структури** показује да заступљеност инвалидитета расте са узрастом корисника:

- **Деца:** Удео деце са сметњама у развоју у односу на сву децу на смештају је **62,4%**.
- **Млади:** Код младих овај удео износи чак **90,3%**.
- **Одрасли:** Одрасла лица са инвалидитетом бележе највишу заступљеност — чак **95,7%** свих одраслих на смештају има неки облик инвалидитета.

- **Старији:** Међу најстаријим корисницима, **75,0%** лица су особе са инвалидитетом (Графикон 7).

Графикон 7. Удео особа са сметњама у развоју и инвалидитетом у укупном броју корисника домског смештаја према старости, 2025.

Извор: РЗСЗ - Годишњи извештаји о раду установа за смештај у систему социјалне заштите

Посматрано према **врсти установа**, стопроцентна заступљеност особа са инвалидитетом одавно је присутна у специјализованим установама за ову популацију (што одговара њиховој намени). Међутим, оно што посебно забрињава јесте **висока заступљеност инвалидитета у редовним установама**:

- У домовима за децу без родитељског старања више од половине деце — **53,9%** — има сметње у развоју.
- У установама за васпитање деце и омладине овај удео износи чак **69,1%**.
- У установама за одрасле и старије особе са инвалидитетом чине **74,8%** корисника (Графикон 8).

Графикон 8. Удео особа са сметњама у развоју и инвалидитетом у укупном броју корисника домског смештаја према врсти установа, 2025.

Извор: РЗСЗ - Годишњи извештаји о раду установа за смештај у систему социјалне заштите

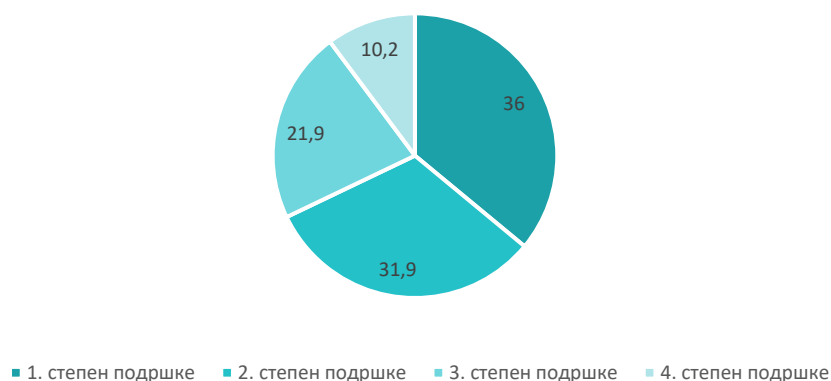
Налази недвосмислено потврђују да систем социјалне заштите и даље примарно користи **институционализацију као главни одговор на инвалидитет и сметње у развоју** у свим узрасним групама. Прикупљени подаци указују да за децу са сметњама у развоју и одрасле са инвалидитетом ван институција нема довољно адекватних алтернативних услуга у заједници (дневни боравци, лични пратиоци, персонална асистенција, становање уз подшку и слично), због чега је збрињавање ове групе корисника усмерено на домски смештај, често у установе које нису изворно специјализоване за њихове потребе.

3.3 Корисници према процењеном степену подршке

У 2025. години процена потребне подршке реализована је за укупно **23.627 корисника** домског смештаја. Резултати показују да у систему доминирају особе са високим степеном функционалне зависности и потребом за континуираном негом:

- **I степен подршке (36,0% - 8.515 корисника):** Најзаступљенија категорија, коју чине корисници којима је неопходна интензивна физичка помоћ другог лица и 24-часовни надзор.
- **II степен подршке (31,9% - 7.533 корисника):** Особе које захтевају стално физичко присуство и редовну помоћ другог лица при обављању основних свакодневних активности.
- **III степен подршке (21,9% - 5.175 корисника):** Корисници са делимичном самосталношћу, којима су потребни повремени надзор и подршка.
- **IV степен подршке (10,2% - 2.404 корисника):** Најмања група, коју чине функционално самосталне особе којима је потребно само повремено усмеравање или подсећање (Графикон 9).

Графикон 9. Корисници према степенима подршке, 2025., %

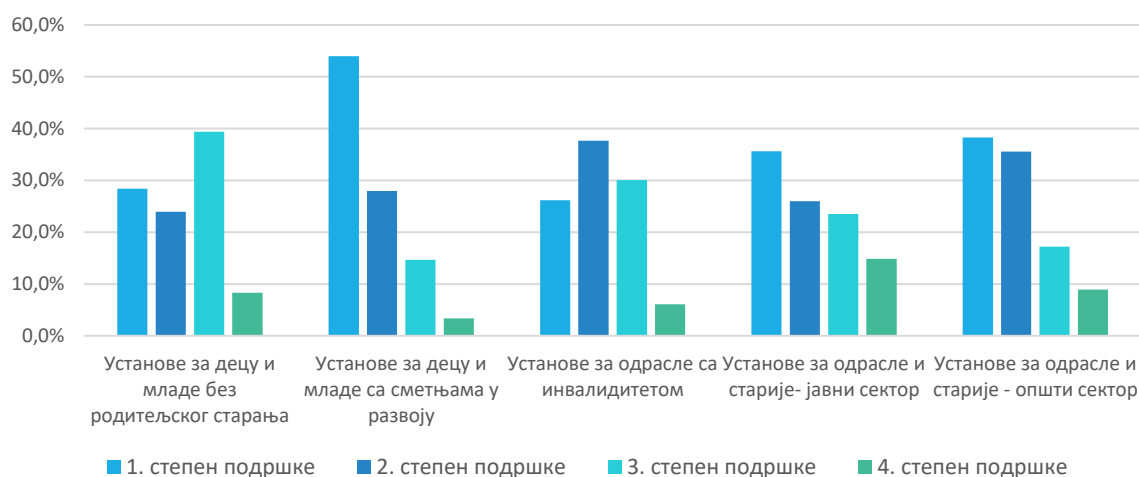

Извор: РЗСЗ - Годишњи извештаји о раду установа за смештај у систему социјалне заштите

Посматрано према врсти установа, структура степена подршке осликава основну намену установа и специфичност корисника:

- У установама за децу и младе са сметњама у развоју забележено је највише функционалну зависних корисника — чак 54,0% корисника налази се у I степену подршке, што захтева висок интензитет здравствене неге и заштите.
- У установама за одрасле са инвалидитетом и установама за старије (јавни и општи сектор) доминирају корисници са I и II степеном подршке, мада постоји и мањи део корисника са сачуваном делимичном самосталношћу.
- У установама за децу без родитељског старања највећи удео чине корисници у III степену подршке (39,4%), што одговара функционалном профилу установе (Графикон 10).

Графикон 10. Корисници према степену потребне подршке и врсти установе, 2025.

Извор: РЗСЗ - Годишњи извештаји о раду установа за смештај у систему социјалне заштите

Заједничка карактеристика свих установа, је као и претходних година, релативно мали број корисника у четвртом степену подршке – односно корисника који функционишу самостално уз минималну интервенцију. Насупрот томе, доминантно присуство корисника у првом и другом степену подршке потврђује да су установе домског смештаја углавном намењене особама којима је потребна значајна или континуирана помоћ у свакодневном функционисању. Овакви налази указују на неопходност системског унапређења – организацију рада и развој услуга прилагођених различитим нивоима подршке, како би се обезбедио достојанствен и квалитетан живот свим категоријама корисника.

Збирни податак да **кумулативно 67,9% свих корисника у систему захтева I или II степен подршке** представља кључни аналитички налаз који има стратешке импликације за нормативе кадрова који ће бити детаљније приказани у четвртом поглављу.

3.4 Трајање смештаја, дужина боравка

Смештај у установи социјалне заштите је концептуално и правно дефинисан као временски ограничена и привремена мера заштите. Према Закону о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити¹⁸, смештај не може бити одређен на период дужи од 6 месеци за малолетна и 12 месеци за пунолетна лица. Свако евентуално продужење захтева детаљно образложење оправданости и ново решење (на највише додатних 6 односно 12 месеци).

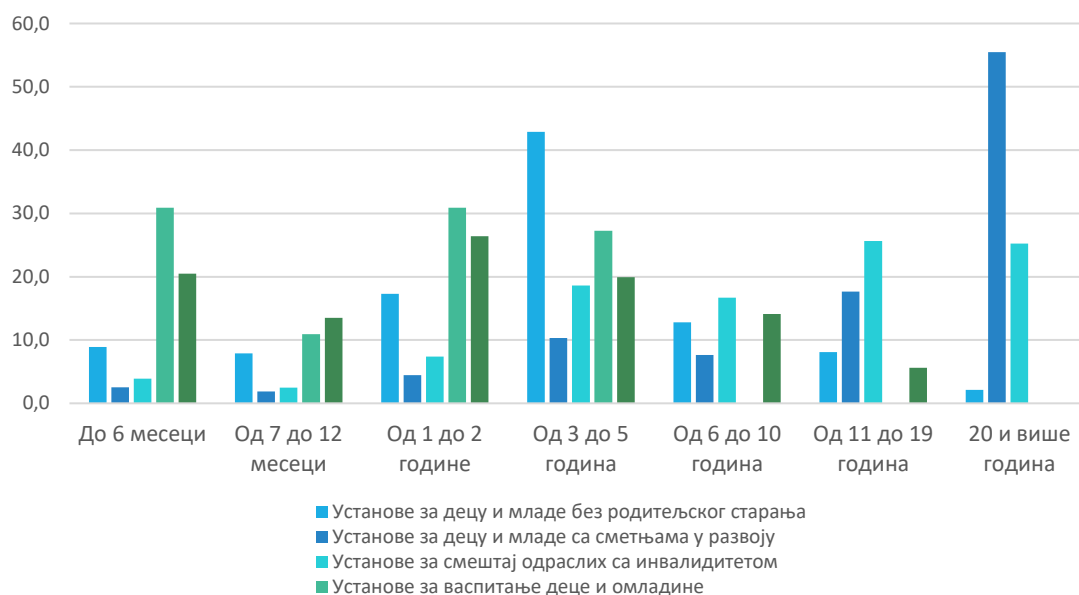
Међутим, аналитички подаци за 2025. годину указују на системско одступање праксе од нормативног оквира, уз присуство вишедеценијске институционализације (Графикон 11):

- **У установама за децу и младе са сметњама у развоју**, чак 55,5% корисника борави дуже од 20 година, а још 17,7% између 11 и 19 година. Подаци недвосмислено указују да смештај започет у детињству, у великом броју случајева, прераста у доживотно институционално збрињавање, без могућности транзиције ка самосталнијим облицима живота.
- **У установама за одрасле са инвалидитетом**, више од половине корисника (50,9%) борави дуже од деценије (25,2% преко 20 година, а 25,7% између 11 и 19 година). Овај налаз потврђује да се ради о популацији која је у институције ушла у млађој животној доби и која у њима остаје до краја живота.
- **У установама за васпитање деце и омладине**, 27,3% корисника борави између 3 и 5 година, што превазилази концепт краткорочних, интензивних васпитних интервенција и указује на недостатак алтернативних облика подршке (Графикон 11).

Дуготрајна институционализација није последица индивидуалних особености корисника, већ структурних узрока: недостатак адекватних услуга у заједници, пре свега становања уз подршку, дневних боравака, персоналне асистенције и специјализованог хранитељства. Истовремено, механизми редовне ревизије решења о смештају, који су законом предвиђени (на сваких 6, односно 12 месеци), у пракси се не спроводе доследно, што доводи до аутоматског продужавања боравка без критичког преиспитивања оправданости.

¹⁸ „Службени гласник РС“, бр. 126/2021 од 23.12.2021, члан 13 и члан 17.

Графикон 11. Корисници према дужини боравка и врсти установа, 2025., %

Извор: РЗСЗ - Годишњи извештаји о раду установа за смештај у систему социјалне заштите

Такође, забележени су и неповољни налази који се односе на најрањивију групу корисника — одојчад и децу раног узраста. Према Закону о социјалној заштити, детету до три године старости смештај у установи може се обезбедити **искључиво изузетно, у трајању до највише два месеца** (осим када постоји посебна сагласност надлежног министарства).

Међутим, подаци за 2025. годину показују да од укупно 25 деце млађе од три године на домском смештају, **чак 96% (24 детета) борави у установи дуже од законом прописаног лимита од два месеца** (Графикон 12).

Графикон 12. Деца до три године на домском смештају према дужини боравка, 2025., %

Извор: РЗСЗ - Годишњи извештаји о раду установа за смештај у систему социјалне заштите

Оваква пракса намеће потребу за преиспитивањем неколико кључних аспеката система:

1. **Недовољна развијеност алтернативних облика заштите** – продужени боравак деце раног узраста у институцијама указује на хроничан недостатак ургентних и специјализованих хранитељских породица које би могле да пруже адекватну негу и подршку у породичном окружењу, као и на непостојање довољно развијених механизма ране интервенције и подршке биолошким породицама у ризику.
2. **Неусклађеност административне праксе са законским одредбама** – продужетак боравка ове узрасне групе, у великом броју случајева, указује на потребу за доследнијом применом постојећих прописа и јачањем надзорних механизма.
3. **Ризици по развој детета** – истраживања у области ране интервенције недвосмислено указују да боравак у институционалном окружењу у најранијем узрасту, нарочито дужи од два месеца, може имати негативне последице по когнитивни, емоционални и социјални развој детета. Стога је усклађивање праксе са законским оквиром од изузетног значаја за превенцију дугорочних развојних тешкоћа.

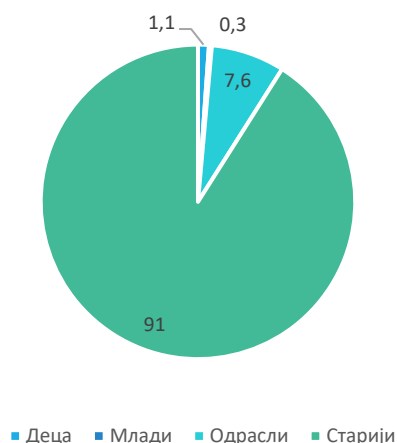
У циљу превазилажења ове праксе, потребно је истаћи неколико приорита. Пре свега, **развој специјализованог хранитељства за децу раног узраста**, као и развој система **ране интервенције и подршке породицама у ризику** како би се смањила потреба за измештањем деце из биолошких породица. **Контрола ревизије смештаја** је такође мера органа старатељства чијом би се применом обезбедило редовно, темељно и аргументовано преиспитивање решења о смештају у оквиру законских рокова (на сваких 6 или 12 месеци). **Развој планских програма транзиције** за кориснике који деценијама бораве у установама, уз преусмеравање ресурса ка услугама у заједници.

3.5 Динамика пријема и новопримљени корисници у 2025. години

Током 2025. године у установе за домски смештај примљено је укупно **12.842 нових корисника**. Старосна структура новопримљених лица недвосмислено показује да је домски смештај у Србији доминантно оријентисан ка задовољавању потреба најстарије популације:

- **Деца (1,1%) и млади (0,3%):** Бележе изразито ниско учешће у укупном обиму нових пријема током 2025. године.
- **Одрасли корисници (7,6%):** Чине другу по величини групу међу новопримљеним лицима.
- **Старији корисници (91,0%):** Чине убедљиву већину свих нових пријема, што потврђује континуирани тренд демографског старења и све већег притиска на капацитете за заштиту старих. Посматрано по секторима оснивања, чак **73,5% новопримљених старијих лица смештено је у установе општег сектора**, док је 26,5% збринуто у домовима у јавном сектору (Графикон 13).

Графикон 13. Нови корисници на домском смештају према старости, 2025., %

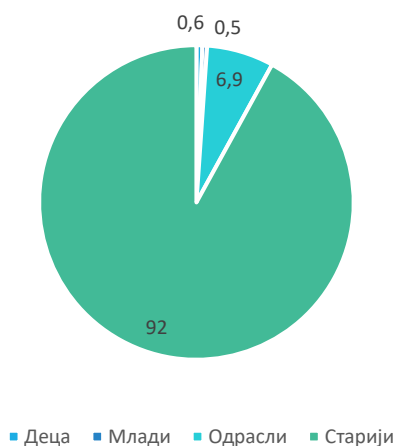

Извор: РЗСЗ - Годишњи извештаји о раду установа за смештај у систему социјалне заштите

3.6 Разлози и структура престанка услуге смештаја

У 2025. години коришћење услуге смештаја у установама социјалне заштите престало је за укупно 11.306 корисника. Старосна дистрибуција лица којима је престао смештај у потпуности прати структуру новопримљених корисника: старији чине **92,0%**, одрасли **6,9%**, деца **0,6%**, а млади **0,5%** (Графикон 14).

Графикон 14. Корисници којима је прекинут смештај према старости, 2025., %

Извор: РЗСЗ - Годишњи извештаји о раду установа за смештај у систему социјалне заштите

Анализа разлога престанка смештаја указује на доминацију виталних исхода у односу на мере деинституционализације и ресоцијализације:

1. **Смрт корисника као примарни разлог престанка смештаја (72,8%):** За чак 8.230 пунолетних корисника (72,8% од свих престанака) смештај је окончан услед

смртног исхода. Ово је изразити показатељ високе старости, нарушеног здравственог стања и високог степена функционалне зависности корисника приликом уласка у систем. Код деце је смртни исход забележен у седам случајева.

2. **Позитивни исходи и интеграција у заједницу (12,8%):** Позитивни облици престанка смештаја — који обухватају повратак у биолошку или сродничку породицу, осамостаљивање или усвојење — забележени су код укупно 1.446 корисника (12,8%), при чему **повратак у породицу** чини убедљиво највећи део ових исхода (укупно 1.398 пунолетних лица (12,4%) и 24 деце (0,2%) вратило се у своје биолошке или сродничке породице).

4. АДЕКВАТНОСТ КАДРОВСКИХ КАПАЦИТЕТА У ОДНОСУ НА ПРОФИЛ И ПОТРЕБЕ КОРИСНИКА

Установе за смештај у 2025. години запошљавале су **10.262 радника** (Табела 3). Посматрано према врсти установа, највећи део људских ресурса концентрисан је у сектору за заштиту одраслих и старијих — укупно 71,2% свих запослених, при чему је 36,4% (3.735 лица) ангажовано у општем сектору, а 34,8% (3.573 лица) у јавном сектору.

У установама за одрасле са инвалидитетом ради 15,2% укупног кадра (1.560 запослених).

У сегменту заштите деце и младих, у установама за децу са сметњама у развоју ангажовано је 767 лица (7,5%), у домовима за децу без родитељског старања 540 лица (5,3%), док је у установама за васпитање деце и омладине запослено 87 лица (0,8%).

Табела 3. Запослени у установама за смештај, 2025.

Врста установа	Број запослених	%
Укупан број запослених	10.262	100
Установе за децу и младе без родитељског старања	540	5,3
Установе за децу и младе са сметњама у развоју	767	7,5
Установе за васпитање деце и младих	87	0,8
Установе за одрасле са инвалидитетом	1560	15,2
Установе за одрасле и старије – јавни сектор	3573	34,8
Установе за одрасле и старије – општи сектор	3735	36,4

Извор: РЗСЗ - Годишњи извештаји о раду установа за смештај у систему социјалне заштите, Уредба о мрежи установа социјалне заштите

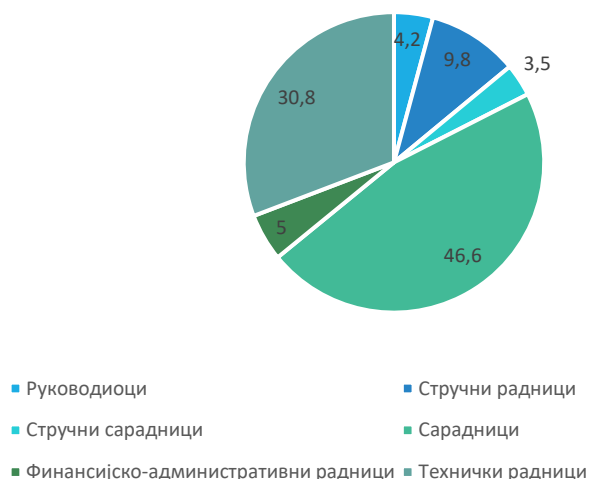
Посматрано према професионалним категоријама и врсти посла, радну снагу чине:

- **Сарадници (46,6% - 4.784 запослена):** Убедљиво најзаступљенија категорија (неговатељице, медицинске сестре или техничари, радни инструктори,

физиотерапеути), задужени за непосредну, свакодневну негу и здравствену заштиту корисника.

- **Техничко особље (30,9% - 3.168 радника):** Друга по величини група (кувари, спремачице, одржавање, портири), која обезбеђује основно функционисање инфраструктуре установа.
- **Стручни радници (9,8% - 1.011 лица):** Социјални радници, психолози, педагози, дефектолози, правници и лекари чине мање од десетине укупног кадра у систему.
- **Финансијско-административно особље (5,0% - 515 лица).**
- **Руководећи кадар (4,2% - 426 лица).**
- **Стручни сарадници (3,5% - 358 лица):** Окупациони терапеути, васпитачи, нутриционисти и виши медицински кадар (Графикон 15).

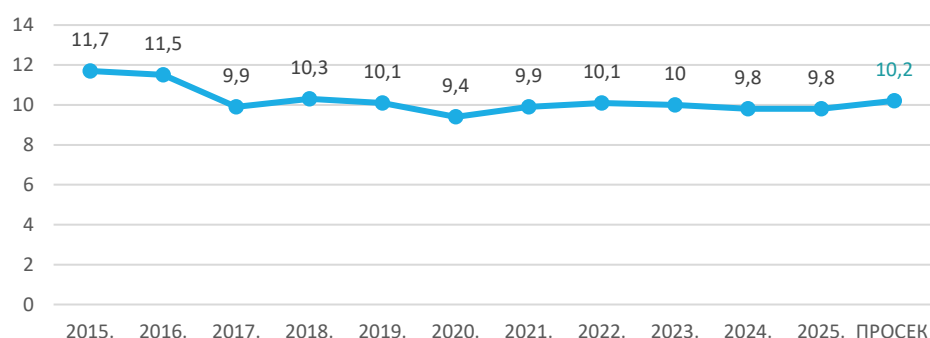
Графикон 15. Структура запослених према врсти посла, 2025., %

Извор: РЗСЗ - Годишњи извештаји о раду установа за смештај у систему социјалне заштите

У последњој деценији забележен је континуиран и константан **тренд смањења удела стручног кадра** - са 11,7% у 2015. години, на 9,8% у 2025. години (Графикон 16).

Графикон 16. Удео стручних радника у укупном броју запослених, 2015 – 2025., %

Извор: РЗСЗ - Годишњи извештаји о раду установа за смештај у систему социјалне заштите

Детаљнији увид у расподелу запослених по секторима и категоријама установа указује на значајне структурне специфичности и разлике (Табела 4):

Табела 4. Структура запослених према врсти посла и типу установе, 2025.

Врста посла, категорија кадра	Врста установе за смештај/циљна група						УКУПНО
	Установе за васпитање деце и младих	Деца са сметњама	Деца без родитељског старања	Одрасли са инвалидитетом	Старији (јавни сектор)	Старији (општи сектор)	
Руководећи радници	5	11	27	19	77	287	426
Стручни радници	30	80	104	110	205	482	1.011
Стручни сарадници	8	33	72	76	108	61	358
Сарадници (нега/медицина)	1	401	165	674	1.513	2.030	4.784
Финансијско-админ. радници	8	40	36	93	252	86	515
Технички радници	35	202	136	588	1.418	789	3.168
УКУПНО	87	767	540	1.560	3.573	3.735	10.262

Извор: РЗСЗ - Годишњи извештаји о раду установа за смештај у систему социјалне заштите

Анализом се откривају секторске специфичности:

- **Фрагментација и управљачки капацитети у општем сектору:** Општи сектор за старије запошљава чак **287 руководилица**, што чини 67,4% свих управљачких позиција у систему и директна је последица постојања великог броја појединачних пружалаца услуга са мањим смештајним капацитетима.
- **Оптерећење пратећих служби у јавном сектору:** У јавним домовима за старије ангажовано је чак **1.418 техничких радника** (39,7% свог запосленог особља), наспрам 789 у општем сектору. Овај налаз показује да јавне установе носе знатно веће оптерећење одржавања велике и застареле инфраструктуре.

Упоредна анализа података о радној снази са претходно анализираним карактеристикама корисника (степен подршке, узраст, инвалидитет) недвосмислено доказује системски дисбаланс:

- **Интензитет неге наспрам броја сарадника** (46,6% запослених): Налаз да кумулативно 67,9% свих корисника захтева I или II степен подршке (односно интензивну или континуирану физичку помоћ и 24-часовни надзор), уз чињеницу да 80% корисника има инвалидитет или сметње у развоју, прави огроман оперативни притисак на 4.784 запослена сарадника (неговатеље и медицинско особље). Посматрано према врстама установа (нпр. домови за децу са сметњама у развоју где је 54% корисника у I степену), тренутни однос броја неговатеља по кориснику постаје недовољан за одржавање оптималног стандарда неге.
- **Дефицит стручног кадра (9,8% запослених) као препрека деинституционализацији:** Присуство свега 1.011 стручних радника у целом систему директно објашњава раније идентификоване негативне појаве, пре свега продужени боравак и стагнација. С озбиром да 939 одраслих лица живи у домовима за децу са сметњама у развоју (где чине 67,7% корисника), а 53 младе особе бораве у установама за одрасле, малобројни стручни радници, оптерећени администрацијом, суочавају се са изазовом да се посвете изради индивидуалних планова осамостаљивања и транзицији корисника у заједницу.
- **Претежна оријентација ка чувању и нези:** Преко 77% свих запослених чине сарадници (46,6%) и техничко особље (30,9%). Систем је концептуално и даље профилисан за пружање основних услуга смештаја, исхране и физичке неге, док су ресурси за стручно-рехабилитациони рад, психосоцијалну подршку и ресоцијализацију маргинализовани.

5. ЗАКЉУЧАК СА ПРЕПОРУКАМА

5.1 Општи закључак

Анализа система домског смештаја у Републици Србији у 2025. години указује на његову примарну усмереност ка збрињавању одраслих и старијих особа, уз изражену експанзију општег сектора. Овакав тренд директна последица је континуираног демографског старења становништва, али и недовољних капацитета јавног сектора и спорог напретка у развоју ванинституционалних услуга у заједници.

Иако је удео деце на домском смештају сведен на 2,7%, процес деинституционализације деце није праћен развојем алтернативних услуга у заједници, посебно за децу са сметњама у развоју. Подаци да 80% свих корисника домског смештаја чине особе са инвалидитетом или сметњама у развоју и да 67,9% корисника захтева I и II степен подршке (висок степен функционалне зависности), потврђује да домски смештај и даље представља примарни системски одговор на сложене здравствене и социјалне потребе.

Иако је искоришћеност укупних капацитета висока (88,2%), пад удела стручног кадра на свега 9,8%, уз дуготрајну институционализацију, изражене родне и регионалне неравнотежности, озбиљно доводе у ризик дугорочну одрживост и квалитет пружених услуга.

Синтеза кључних аналитичких налаза

- **Мрежа установа и искоришћеност капацитета:** Услугу пружа 332 установе, са просечном попуњеношћу капацитета од 88,2%. Најнижа искоришћеност (установе за децу и младе) последица је деинституционализације, али истовремено указује и на недовољно преусмеравање капацитета ка услугама у заједници.
- **Дефицит стручних људских ресурса:** У систему је ангажовано 10.262 запослених. Бележи се пад удела стручних радника са 11,7% (2015) на 9,8% (2025), што у условима нагле експанзије општег сектора директно угрожава стручни рад, ресоцијализацију и квалитет заштите.
- **Демографски профил и родни аспект:** Старији чине чак 71,2% свих корисника, а жене чине 62,5% укупног броја корисника, што захтева родно осетљиво планирање подршке и неге.
- **Деинституционализација деце:** Удео деце смањен је на 2,7% укупног броја корисника, али присуство деце млађе од три године, од којих чак 96% борави дуже од законом прописаног лимита од два месеца, указује на недостатак специјализованог хранитељства и раних интервенција.
- **Висока функционална зависност и инвалидитет:** 80% корисника су особе са инвалидитетом или сметњама у развоју (код деце удео износи 62,4%), а 67,9% корисника налази се у I и II степену подршке – што захтева интензивну и континуирану физичку помоћ и 24-часовни надзор.
- **Дуготрајна институционализација:** Привременост смештаја прописана законом у пракси је изузетак, а не правило. У домовима за децу са сметњама у развоју 55,5% корисника борави дуже од 20 година, што потврђује да рана институционализација прераста у доживотно збрињавање.
- **Динамика прилива, експанзија општег сектора и исходи:**
 - **Већи прилив од одлива:** 12.842 нових корисника, наспрам 11.306 лица којима је смештај престао указује на даљи притисак на смештајне капацитете и ширење обима услуге.
 - **Општи сектор као главни носилац нових пријема:** 73,5% новопримљених старијих лица смештено је у домове из општег сектора.
 - **Ниска стопа деинституционализације:** Смртни исход је разлог престанка смештаја у 72,8% случајева, док је повратак у породицу или осамостаљивање остварено у свега 12,8% случајева.

- **Регионалне неравномерности:** Смештајни капацитети и корисници су изразито концентрисани у регионима Војводине и Града Београда, уз дефицит услуга у централној, јужној и источној Србији.

5.2 Резиме системских изазова

Упоредна анализа за 2025. годину потврђује да систем домског смештаја у Републици Србији **није претрпео суштинске структурне промене**. Досадашњи помаци су претежно квантитативни (смањење броја деце), док суштинска трансформација система ка развијеним, доступним и индивидуализованим услугама у заједници и даље изостаје. Систем и даље функционише као **реактиван** — примарно оријентисан на збрињавање и чување функционално зависних лица, уместо на **превенцију институционализације, подршку породици и омогућавање живота у заједници**.

Оваква оријентација доводи до дуготрајне институционализације, губитка социјалних вештина и смањеног квалитета живота корисника, док истовремено генерише високе трошкове за систем без дугорочног ефекта.

5.3 Стратешке препоруке за реформу система

На основу спроведене анализе, дефинишу се следеће приоритетне мере и смернице за унапређење система:

1. Ревизија кадровских норматива и унапређење капацитета

1.1. Везивање норматива за степен подршке: Изменити актуелне нормативе тако да удео корисника у I и II степену подршке директно одређује обавезан већи број неговатеља и медицинског особља по смени, уместо досадашњег везивања ексклузивно за број кревета.

1.2. Норматив за стручне раднике за деинституционализацију: Прописати обавезан стандард ангажовања стручних радника (социјални радници, дефектолози, психолози) чији је искључиви задатак израда индивидуалних планова осамостаљивања, транзиција и спречавање деценијског задржавања одраслих у дечјим установама.

1.3. Унапређење мониторинга у општем сектору: Поставити стриктнији надзор над односом стручног и неговатељског кадра према броју корисника у домовима из општег сектора, ради спречавања свођења услуге на пасивно физичко збрињавање без социјалне и стручне подршке.

2. Институционална заштита деце и породични модели

2.1. Ургентна системска интервенција за децу до 3 године: Успоставити оперативне механизме (специјализовано и ургентно хранитељство, породични сарадници) како би се доследно елиминисала пракса прекорачења законског лимита од два месеца смештаја за одојчад и малу децу.

2.2. Подршка породицама у ризику: Развити интензивне услуге у заједници за превенцију издвајања деце из биолошких породица.

2.3. Подршка младима у транзицији: Формирати посебне програме осамостаљивања и становања уз подршку за младе који напуштају домски смештај или хранитељство.

3. Трансформација заштите особа са инвалидитетом

3.1. Услуге за живот у заједници: Директно усмерити средства у развој становања уз подршку, личних пратилаца, персоналне асистенције и дневних боравака у складу са Конвенцијом о правима особа са инвалидитетом.

3.2. Имплементација новог Правилника о пружању услуге породичног смештаја за одрасла и старија лица: Обезбедити системску подршку центрима за породични смештај и усвојење у процесу процене, обуке и лиценцирања хранитељских породица за одрасла и старија лица, ради ефикасне систематизације и ширења ове ванинституционалне услуге.

4. Развој одрживих ванинституционалних услуга

4.1. Развој дневних услуга у мање развијеним општинама: Обезбедити подршку за успостављање дневних боравака, помоћи у кући, становања уз подршку и клубова за старије у недовољно развијеним јединицама локалне самоуправе.

4.2. Јачање локалних капацитета: Пружити континуирану стручну и методолошку подршку локалним самоуправама за планирање и финансирање алтернативних услуга.

5. Родно осетљиво планирање заштите

5.1. Прилагођавање специфичностима корисница: С обзиром на то да жене чине 62,3% укупног броја корисника, кроз стандарде услуга обезбедити специфичне здравствене, физичке и превентивне програме заштите од насиља и занемаривања.

6. Превазилажење регионалних неравномерности

6.1. Измена Уредбе о мрежи установа: Ревидирати Уредбу о мрежи установа социјалне заштите (из 2013. године) ради њеног усклађивања са реалним демографским кретањима и стратешким циљевима деинституционализације.

6.2. Балансирање регионалне покривености: Дефинисати стимулативне мере за развој услуга у недовољно покривеним регионима (Шумадија и Западна Србија, Јужна и Источна Србија).

7. Управљање засновано на подацима и правима корисника

7.1. Мониторинг дужине боравка и исхода: Успоставити обавезан систем годишњег праћења индикатора дужине боравка и разлога престанка смештаја, са фокусом на мерење деинституционализације.

7.2. Партиципација корисника: Формализовати механизме за редовно испитивање задовољства корисника и њихово учешће у планирању сопствених индивидуалних планова подршке.

Без системских и финансијских промена, домски смештај ће наставити да функционише као доминантан облик заштите, уз продубљивање постојећих неравномерности и ризик од трајне социјалне искључености најугроженијих група. Имплементација предложених мера представља предуслов за унапређење квалитета живота корисника и одрживост система социјалне заштите у целини.